

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Carl Magnusson

Häktning och falska erkännanden
- samband däremellan och domstolens prövning av
erkännandet

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Sverker Jönsson

Termin: HT 2013

Summary

This thesis deals with confession in Swedish criminal law and the proceeding of it by the court. The thesis also includes a survey of the Swedish detention, the existence of false confessions in the Swedish courts and their interaction. The purpose of this work is to describe how the Court precedes the confession and whether and if so, how the Swedish detention rules are affecting people to confess to crimes, even ones they did not commit.

How the court will proceed a confession is involved in the principle of free evaluation of evidence. Because of this legal rules for the evaluation are missing. Doctrine addresses the issue but also established practice is relevant to study. When considering a confession the evaluation should be made in two steps. The first step for the court is to determine whether or not a statement shall constitute a confession or not and that the person whom confessed understands the meaning of his confession. In the second step, the court must consider the probability of the confession. For this the court is using a reliability assessment that is initially intended for the examination of oral testimony. The court must also consider the questions "when" and "how" recognition was absolved.

Not every confession is true which begs the question why people should pass a false confession. People do confess despite the absence of external pressure. Other confessions are passed as a result of a perceived external pressures that the suspect would escape from if he or she confesses. People can even believe they committed a crime and confess due to lacking of own memories. The later two examples are relevant for the study of the interaction between false confessions and the custody. Persons who absolve them suffer from elevated suggestibility. The custody amount to a so-called sensory deprivation. Sensory deprivation is when a person is deprived of normal contact with the outside world. Such a restriction can lead to various mental disorders such as elevated suggestibility.

The proceeding of the confession by the court is made to secure its accuracy. However, one can see that the level of inquiry examination varies and that confessions sometimes can be presumed to be correct. The realization of the large

impact a custody situation has for the prisoner's mental wellness and the increasing risk for false confessions led to a thought. Why don't the court consider the prisoner's psychological status more when preceding a confession?

Sammanfattning

Denna uppsats behandlar erkännandet i svensk straffrätt och hur domstolen prövar ett erkännande. Uppsatsen innehåller även en undersökning av den svenska häktningssituationen och förekomsten av falska erkännanden i svenska domstolar samt samspelet dem emellan. Syftet med arbetet är att redogöra för hur domstolens prövning av ett erkännande går till samt om och i så fall hur de svenska häktena och häktesreglerna påverkar människans vilja att erkänna brott, även sådana man inte har begått.

Hur domstolen ska pröva ett erkännande är inbegripet i principen om den fria bevisprövningen. Följden blir att lagregler för prövningen saknas. Doktrinen behandlar frågan men även praxis är relevant att studera. När domstolen prövar ett erkännande ska den göra det i två steg. Det första steget för domstolen är att slå fast huruvida ett uttalande ska utgöra ett erkännande eller inte samt att personen som erkänner förstår innebörden av sitt erkännande. I andra steget ska domstolen pröva sannolikheten av erkännandet. Här använder domstolen en tillförlitlighetsbedömning som från början är tänkt för prövning av vittnesutsagor. Domstolen ska även ställa frågorna ”när” och ”hur” erkännandet avlagts.

Flera fall finns där domstolen vid prövningen upptäcker att ett erkännande inte är riktigt. Det väcker frågan varför människor avlägger falska erkännanden. Personer kan erkänna trots avsaknaden av yttre press. Andra erkännanden avläggs till följd av en yttre press den misstänkte upplever och vill slippa. Personer kan även erkänna sedan de så starkt börjat ifrågasätta sina egna minnen att de tror att de själva begått brottet i fråga. De två senare exemplen är intressanta för studien av samspelet mellan falska erkännanden och den miljö en häktad person befinner sig i. Dessa erkännanden avläggs av personer med bl.a. förhöjd suggestibilitet. En häktessituation kan ha psykiska påverkan på den häktade. Häktet utgör en s.k. sensorisk deprivation vilket innebär att en person fråntas normal kontakt med omvärlden. En sådan begränsning kan leda till diverse psykiska åkommor som t.ex. förhöjd suggestibilitet.

Domstolen prövar erkännandet för att säkerställa dess riktighet. Dock kan man se att nivån på prövningen varierar och att ett erkännande kan presumeras vara riktigt.

Insikten om den stora påverkan en häktningssituation har för den häktades psyke och den risk det innebär för falska erkännanden leder till en fundering. Beaktar domstolen den misstänktes psykiska tillstånd vid prövningen av erkännandet?

Innehållsförteckning

Summary

Sammanfattning

Innehållsförteckning 1

Förkortningar 4

1. Inledning 5

1.1 Bakgrund 5

1.2 Syfte och frågeställningar 6

1.3 Metod och material 6

1.4 Avgränsningar 7

1.5 Forskningsläge 8

2. Grundläggande om bevis 9

2.1 Den fria bevisprövningens princip 9

2.2 Utredningens robusthet 9

2.3 Beviskrav 10

2.4 Samverkande bevisning 10

2.5 Europakonventionen 11

2.6 Bevisvärdering av erkännandet 11

3. Prövningen av erkännandet 12

3.1 Föreligger ett erkännande? 12

3.2 Sannolikheten av ett erkännande och
tillförlitlighetsbedömning 12

3.3 Praxis	14
3.3.1 NJA 1987 s. 33	14
3.3.2 NJA 1994 s. 310	14
3.3.3 NJA 2011 s. 638	14
3.3.4 RH 1994:97	15
3.3.5 HovR över Skåne och Blekinge, mål nr. B 1155-12	15
3.3.6 Göta HovR, mål nr. B 419-13	15
3.3.7 Panovits mot Cypern (4268/04)	15
4. Processuella tvångsmedel	16
4.1 Häktning	16
4.2 Restriktioner	18
4.3 Häkteslagen	19
4.4 Psykisk påverkan av häktning	19
4.5 Kritik mot häktning	20
5. Falska erkännanden	21
5.1 Frivilliga falska erkännanden	21
5.2 Framtvingade medgörliga falska erkännanden	21
5.3 Framtvingade internaliserade falska erkännanden	22
5.4 Alkohol- och drogabstinens	23
5.5 Uppmärksammade falska erkännanden	23
5.5.1 Quick	23
5.5.2 Dalabränderna	23
6. Analys	25
6.1 På vilket sätt prövas erkännandet i i svensk rätt?	25

6.2 Hur värderas erkännandet?	26
6.3 Har häktningen någon inverkan på risken för falska erkännanden?	29
7. Sammanfattande slutsatser	33
7.1 Brott av lindrigare art	33
7.2 Brott av allvarligare art	33
Käll- och litteraturförteckning	35
Rättsfallsförteckning	37

Förkortningar

EKMR	Europeiska konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
Häkteslagen	Lag (1976:371) om behandling av häktade och anhållna m.fl.
NJA	Nytt juridiskt arkiv
RB	Rättegångsbalken (1942:740)
RF	Regeringsformen (1974:152)
RH	Rättsfall från hovrätterna
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
Tortyrkommittén	European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT)
TR	Tingsrätten

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Under 1990-talet erkände en man på Sätters rättspsykiatriska klinik ett trettiotal mord och fälldes senare för åtta av dem. Tjugo år efter det sista bekända brottet har Thomas Quick¹ friats från samtliga mord sedan han tagit tillbaka sina erkännanden.² Detta makabra skeende ger upphov till en rad frågor; Hur går prövningen av ett erkännande i svensk domstol till? Hur värderar svensk domstol ett erkännande? Vilka psykiska aspekter finns bakom ett falskt erkännande?

Tidigare utgjorde erkännandet ”regina probationum”, bevisens drottning. Fanns ett erkännande var saken avgjord, personen var skyldig. Ingen ytterligare bevisning behövdes som knöt personen till dådet och därför behövdes inte heller någon vidare utredning av fallet. Idag har erkännandet genom lagstiftning plockats ned från sin tron och ska ses som ett bevis bland alla andra. Regleringen följer principen om den fria bevisprövningen där domstolen ska värdera allt som förekommer i målet. Men av Quick-fallen väcks frågan huruvida en begränsning av erkännandets värde bland bevisen faktiskt skett.

Efter mordet på Olof Palme har ett flertal personer trätt fram i olika sammanhang och bekänt mordet. Det samma gällde vid den s.k. Lindbergh-kidnappningen där den lilla pojken Charles Lindbergh kidnappades och senare mördades. Över tvåhundra personer trädde fram och påstod sig ha begått gärningen. Även Thomas Quick får man utgå från gjorde falska erkännanden. Hur kommer det sig? Varför kan människor tänka sig att erkänna brott de inte har begått?

Med jämna mellanrum höjs kritiska röster mot Sveriges lagstiftning om häktning och hanteringen av häktningen. FN har ett flertal gånger påpekat brister såsom avsaknaden av maxtid för isolering samt möjligheten att ge mycket hårda restriktioner.³ En häktningssituation medför en extern press. Röster har även gjort

¹ Numer heter Thomas Quick Sture Bergwall men i arbetets fortsatta framställning kommer jag referera till Thomas Quick.

² Lisinski, Stefan: *Bergwall frias för alla mord*, DN, 2013-07-31.

³ Thurffjell, Karin: *Isolering risk för rättssäkerheten*, SVD, 2012-07-23.

gällande att isoleringen kan medföra mentala problem.⁴ Kan den häktade uppleva situationen så pressande att den väljer att falskt erkänna brottet den misstänks för?

1.2 Syfte och Frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att beröra den debatt som pågår angående erkännandets roll som bevisning i straffrättsprocessen. Anledningen till debatten är att erkännandet i Sverige omfattas av den fria bevisprövningen. Därför syftar arbetet till att klarlägga vad som gäller för den prövning erkännandet genomgår. Sverige har mottagit kritik beträffande häktningförhållandena som råder i landet. Kritiken har främst riktat sig mot den psykiska påverkan isoleringen har. Detta gör det intressant att granska vilka psykologiska effekter som kan framkalla falska erkännanden. Arbetet syftar även till att undersöka om och i så fall hur häktessituationen påverkar risken för falska erkännanden.

För att uppnå arbetets syfte är det skrivet utifrån följande frågeställningar.

- På vilket sätt provas erkännandet i svensk rätt?
- Hur värderas erkännandet i svensk rätt?
- Har häktningen någon inverkan på risken för falska erkännanden?

1.3 Metod och material

Genom att studera och analysera förarbeten, lagtext, doktrin och praxis har jag enligt den klassiska rättsdogmatiska metoden undersökt vad som gäller för erkännanden i den svenska straffrättsprocessen. Jag har även använt mig av enstaka relevanta bestämmelser i Europakonventionen. Materialet gällande prövningen av erkännandet är inte vidare fylligt, lagbestämmelser saknas och varken doktrin eller praxis är uttömmande. Till följd av detta har en del äldre rättsfall använts. Dessa äldre rättsfall är dock fortfarande vägledande inom sitt område. Andra rättsfall som jag redovisat som exempelfall är yngre och utgör en fingervisning om rättsläget idag. Områdets material präglas även av äldre förarbeten, dock har ingen större förändring av reglerna skett sedan RB:s införande 1948 och därför anser jag materialet vara dugligt.

⁴ Gudjonsson, Gisli H: *The psychology of Interrogations and Confessions. A handbook*, s. 430f.

Även beträffande häktning och restriktioner har jag främst använt mig av rättsdogmatisk metod. Jag har läst lagtext, studerat förarbeten och kollat doktrin. Utredningarna gjorda av FN:s tortyrkommitté har diskuterat ämnets svårighet och är viktiga för att förstå problematiken. Debatt har förts både i förarbeten och artiklar, och har därmed varit användbart för arbetet. Detta för att kunna ta del av den kritik som framförts samt hitta statistik. Jag har också använt mig av ett tvärvetenskapligt perspektiv vid undersökningen av häktning och restriktioner. Det har bestått i en granskning av psykologiska arbeten. Ett av dessa är lite äldre men enligt min uppfattning fortfarande relevant och aktuellt.

Beträffande granskningen av falska erkännanden har dels en rättsdogmatisk metod använts men jag har även anlagt ett tvärvetenskapligt perspektiv på granskningen. Den rättsdogmatiska metoden har bestått i en undersökning av främst praxis. Beträffande det psykologiska perspektivet har jag använt mig av två psykologiska verk. Men även några rättspsykologiska verk har använts, alltså sekundärkällor, detta då dessa har varit enklare att tillämpa på mina resonemang. Uppslagsverk har använts för att tydliggöra vissa begrepp.

1.4 Avgränsningar

Uppsatsen behandlar regler gällande prövningen grundläggande, ingen djupanalys har gjorts. Inte heller har något rättshistoriskt perspektiv anlagts. Arbetet angriper erkännanden avlagda i brottmål och främst i perioden från förundersökning till huvudförhandling. Civilrättsliga erkännanden berörs överhuvudtaget inte.

Jag har valt att endast behandla häktning och restriktioner i denna framställning. Andra straffprocessuella tvångsmedel berörs inte vidare här. Anledningen till detta är att den diskussion och debatt jag har tagit del av främst rör häktningssituationen.

Vad gäller den psykologiska aspekten på erkännanden har fokus lagts på falska erkännanden och då främst de framtvingade falska erkännanden. Frivilliga erkännanden beskrivs kort men saknar enligt min mening koppling till häktningen. Riktiga erkännanden kan säkert avläggas som en reaktion på häktningen men det undersöks inte i detta arbete.

Vissa delar av uppsatsen är till följd av utrymmesskäl av övergripande natur. En djupare analys har gjorts av häktning och restriktioner. Inte heller har något historiskt perspektiv anlagts utan framställningen behandlar vad gäller prövningen, reglerna i 1974 års RB och vad gäller häktningen och restriktionerna, de regler som tillämpas idag.

1.5 Forskningsläge

Gällande domstolens prövning av erkännandet finns det omfattande material att tillgå. Flertalet tunga namn har avhandlat detta ämne. Däremot är materialet beträffande erkännandets värde mer begränsat. Förarbeten har berört det men mer översiktligt.

Förhållandet beträffande häktning och restriktioner har diskuterats på olika håll. Utöver en mängd debattartiklar behandlar SOU 2006:17 *Ny häkteslag* detta. Större delen av dessa arbeten tar avstamp i den kritik som FN:s tortyrkommitté har framfört mot Sverige.

Vad gäller falska erkännanden har uppmärksamhet väckts på nytt till följd av de frikännande domarna mot Thomas Quick. I övrigt diskuteras falska erkännanden på olika håll i doktrinen. Man kan hitta arbeten som diskuterar förhållandet mellan häktning och falska erkännanden.

Det man kan se är att både prövningen av erkännandet och häktningssituationen är ständigt aktuella ämnen i Sverige. I samband med medialt uppmärksammade fall blossar debatten upp.

2. Grundläggande om bevis

2.1 Den fria bevisprövningens princip

Tidigare tillämpades legal bevisvärdering i Sverige, det innebar att lagregler angav vilken bevisning som krävdes för en fällande dom.⁵ Numer gäller principen om fri bevisprövning vilken finns nedtecknad i 35:1 RB⁶. Principen innebär att domstolen ska pröva allt som förekommit i målet och sedan avgöra vad som är bevisat.⁷ Paragrafen slår fast principerna om den fria bevisföringen och den fria bevisvärderingen.⁸

Av den fria bevisvärderingen följer att rätten är fri att värdera bevisen, detta måste dock ske objektivt och utifrån analys.⁹ Någon lagstadgad metod för hur bevisvärderingen ska gå till finns inte.¹⁰ Principen om den fria bevisföringen innebär att parterna är fria att åberopa vilken bevisning de vill för att styrka beviset.¹¹

2.2 Utredningens robusthet

I 46 kap. 4 § 2 st RB slås fast att domstolen har ett utredningskrav i brottmål. Motivet bakom bestämmelsen är den åtalades rättssäkerhet.¹² Utredningens robusthet innebär att domstolen ska utreda alla bevis som skulle kunna påverka bevisvärdet.¹³ Ekelöf förklarar att bevisningen är *robust* när ”*det inte, såvitt man kunnat finna, existerar någon ytterligare bevisning som kan påverka bevisvärdet*”.¹⁴ För en materiellt riktig dom krävs att kravet på robusthet är uppfyllt. I första hand är det parterna som ansvariga för målets utredning och dess robusthet.¹⁵

⁵ Schelin, Lena: *Bevisvärdering av utsagor i brottmål*, s. 19.

⁶ ”Rätten skall efter samvetsgrann prövning av allt, som förekommit, avgöra, vad i målet är bevisat. Vad om verkan av visst slag av bevis är stadgat vare gällande.”

⁷ Fitger, Peter: *Rättsbalken – en kommentar*, Zeteo, april 2013, 35:1 RB.

⁸ Schelin a.a. s. 19.

⁹ Schelin a.a. s. 22 och SOU 1938:44, *Processlagsberedningens förslag till rättegångsbalk*, s. 377.

¹⁰ Schelin a.a. s. 23 och NJA II 1943 s. 444.

¹¹ Schelin a.a. s. 19.

¹² Fitger a.a. 46:4 RB.

¹³ Ekelöf, Per Olof: *Rättegång – fjärde häftet*, s. 187f.

¹⁴ Ekelöf: *Fjärde häftet*, a.a. s. 187.

¹⁵ Schelin a.a. s. 68.

Uppfattningen huruvida utredningens robusthet och bevisvärdet hänger ihop är delad.¹⁶ I doktrin och praxis¹⁷ råder däremot samstämmighet kring det faktum att utredningskravet varierar med typen av brott.¹⁸ Lagregler som uttrycker detta saknas.¹⁹ Uppfattningen är att vid enklare brott är utredningskravet lägre ställt jämfört med grövre brott där kravet på en robust utredning är högt ställt.²⁰ Beträffande bagatellartade mål uttrycker processlagskommissionen att ett erkännande presumeras vara sant och att den presumptionen uppfyller utredningskravet.²¹

2.3 Beviskrav

För att rätten ska kunna avge en fällande dom krävs att beviskravet uppfylls. Beviskrav är det bevisvärde som krävs för att ett bevisstema ska anses styrkt.²² I NJA 1980 s. 725 fastslår HD att, beträffande brottmål, beviskravet är att det ska vara ställt *utom rimligt tvivel* att den tilltalade begått brottet. I brottmål bär åklagaren bevisbördan.²³ Delad uppfattning råder i doktrinen huruvida beviskravet är varierande eller konstant i brottmål.²⁴

2.4 Samverkande bevisning

Samverkande bevisning innebär att det finns två eller flera bevis som var för sig utgör bevisvärde nog för ett tema.²⁵ Ekelöf menar dock att bevis i samverkan kan ge ett högre värde än vad varje bevis var för sig ger.²⁶ Av praxis följer att samverkande bevisning kan utgöras av detaljer kring gärningen som lämnas med erkännandet.²⁷ Normalt sett utgör dock uppgifter kring tillvägagångssätt som framkommer i samband med erkännandet endast ett hjälpfaktum, dvs. en sådan faktisk omständighet som kan påverka bevisvärdet av annan förekommande bevisning.²⁸

¹⁶ Ekelöf: *Fjärde häftet*, a.a. s. 188.

¹⁷ NJA 1990 s. 555 (redovisas nedan).

¹⁸ Diesen, Christian: *Bevisprövning i brottmål*, s. 108.

¹⁹ Ekelöf: *Fjärde häftet*, a.a. s. 188f.

²⁰ Forssman, Filip: ”Prövning av erkännande”, i: Diesen, Christian (red.), *Bevis*, s. 102.

²¹ Forssman a.a. s. 102, 105.

²² Forssman a.a. s. 99.

²³ Ekelöf: *Fjärde häftet*, a.a. s. 150.

²⁴ Forssman a.a. s. 100.

²⁵ Forssman a.a. s. 105.

²⁶ Ekelöf: *Fjärde häftet*, a.a. s. 144.

²⁷ NJA 1987 s. 33 (redovisas nedan).

²⁸ Forssman a.a. s. 102.

2.5 Europakonventionen

Sverige inkorporerade EKMR 1995 och den har gällt som svensk lag sedan dess. Konventionen kompletterar de svenska regler som finns kring rättegångsförfarandet.²⁹ Den viktigaste artikeln beträffande processrätten är art. 6 EKMR. Den innehåller den s.k. oskyldighetspresumtionen som är relevant vid en domstolsprövning. Värt att notera är att art. 6 EKMR gäller under hela brottmålsprocessen. Oskyldighetspresumtionen är den regel som i svensk rätt avspeglas i det att åklagaren bär bevisbördan i brottmål. Bestämmelsen reglerar inte hur prövningen av ett erkännande ska gå till utan tar istället sikte på hur erkännandet avlagts. Presumtionen innebär även att domaren inte får tolka ett uttalande som ett erkännande, så länge inte den tilltalade avser erkänna brottet.³⁰

2.6 Bevisvärdering av erkännanden

Fram till 1948 års RB kallades erkännandet ”regina probationum” – ”bevisens drottning” – och utgjorde ett absolut bevis.³¹ Ett erkännande avlagt efter tortyr var fullt användbart.³²

I förarbetena till RB beskriver processlagskommissionen ett erkännande som ”*en parts vidgående av att en för honom ofördelaktig faktisk omständighet föreligger*”.³³ Vid definitionen av erkännandet är det viktigt att skilja det från medgivandet. Medgivandet är ett godkännande av yrkandet som främst används i tvistemål medan erkännandet avser parts acceptering av åklagarens påstående om en företagen gärning.³⁴

Lagregler kring erkännande hittar vi i 35:3 RB. Första stycket reglerar erkännanden i tvistemål medan andra stycket reglerar erkännanden i brottmål. I andra stycket står att ett erkännande i brottmål och indispositiva mål utgör ett bevis, vilket som helst, bland de andra upplysningskällorna.³⁵

²⁹ Mellqvist, Mikael, Widemark, Kristina: *Processrätt: grunderna för domstolsprocessen*, s. 45.

³⁰ Ekelöf: *Fjärde häftet*, a.a. s. 151.

³¹ Forssman a.a. s. 88.

³² Forssman a.a. s. 95.

³³ A.SOU 1938, s. 380.

³⁴ Strömberg, Tore: ”Kring fyra rättegångstermer”, i: *SvJT 1994*, s. 890.

³⁵ Fitmar a.a. 35:3 RB.

3. Prövning av erkännandet

När domstolen ska pröva ett erkännande görs denna prövning i två steg. Först ska domstolen fastställa huruvida ett erkännande föreligger och sedan bedöma sannolikheten av erkännandet.³⁶

3.1 Föreligger ett erkännande?

När domstolen prövar ett erkännande av den tilltalade har den först i uppgift att slå fast om ett erkännande verkligen föreligger. Domstolen ska fastställa att den tilltalade förstår vad ett erkännande innebär och säkerställa att den tilltalades uttalande ska tolkas som ett erkännande. Erkännandet kan avläggas när som helst under processen.³⁷ Prövningen om ett erkännande föreligger bör domstolen alltid göra oavsett hur allvarligt brottet är.³⁸ Att fastställa om ett uttalande ska tolkas som ett erkännande eller inte menar Forssman sällan vållar några problem i praktiken.³⁹

3.2 Sannolikheten av ett erkännande och tillförlitlighetsbedömning

När domstolen fastställt att ett erkännande föreligger ska sannolikheten av det prövas. Sannolikheten kan ifrågasättas genom att pröva vilka motiv som ligger bakom erkännandet.⁴⁰ Även frågorna när och hur erkännandet avgivits bör prövas.⁴¹

När man ska bedöma sannolikheten i erkännandet skiljer sig prövningen åt beroende på om brottet är grovt eller ringa.⁴² Uppfattningen i doktrinen är inte samstämmig vad gäller om beviskravet är konstant medan samstämmighet råder kring att utredningskravet varierar med typen av brott.⁴³ Av praxis följer att vid **bagatellartade mål** uppställs en presumtion att erkännandet är sant och uppfyller därigenom utredningskravet.⁴⁴ Presumtionen följer av den låga utredningsstandarden –

³⁶ Forssman a.a. s. 116.

³⁷ Forssman a.a. s. 110.

³⁸ Forssman a.a. s. 116-117.

³⁹ Forssman a.a. s. 117.

⁴⁰ Diesen: *Bevisprövning*, a.a. s. 48.

⁴¹ Forssman a.a. s. 117.

⁴² Ibid.

⁴³ Forssman a.a. s. 102 och Ekelöf: *Fjärde häftet*, a.a. s. 166f.

⁴⁴ Diesen: *Bevisprövning*, a.a. s. 87.

”tillfredställande” enligt ”vad målets beskaffenhet kräver” – som gäller för dessa typer av brott.⁴⁵ I förarbetena till 35:2:2 RB gör processlagsberedningen gällande att ett erkännande ensamt kan utgöra tillräcklig bevisning i ett mål, dock aldrig i samband med grova brott.⁴⁶

Grova brott kräver en mer ingående utredning för att uppfylla kravet på utredningens robusthet.⁴⁷ Processlagskommissionen skriver att det krävs en fullständig utredning för att uppfylla sannolikhetskravet.⁴⁸ Det krävs att ett erkännande i grova brottmål har stöd av samverkande bevisning.⁴⁹

När domstolen prövar en utsaga använder de sig av en s.k. **tillförlitlighetsbedömning**. Normalt använder domstolen denna bedömning vid prövning av vittnesmål men kan enligt doktrinen även använda den vid prövning av erkännanden. I doktrinen hittar man en sammanställning av åtta kriterier vilka används av domstolen vid bedömningen av tillförlitligheten i en utsaga. Av HD:s praxis följer dock att endast 4-5 kriterier används. Kriterierna som ställs upp är:

- *Spontanitet*: förhörspersonen avger en berättelse spontant, med flyt och utan inblandning av förhørsledaren. Vidare har förhörspersonen förmåga att rätta sig själv.
- *Rimlighet*: berättelsen tycks stämma med bevisning i målet samt normala samband mellan orsak och verkan.
- *Känslökoppling*: berättelsen förhörspersonen avger innehåller starka känslor som avspeglas i personen under förhöret.
- *Detaljrikedom*: förhörspersonen berättar om sådana detaljer som endast gärningsmannen kan tänkas känna till.
- *Konstans*: en berättelse som inte ändras överhuvudtaget förmodas vara inlärd, däremot krävs en berättelse som är oförändrad till sitt faktainnehåll.
- *Personadekvans*: koppling mellan den förhörda person och berättelsens innehåll men även hur den berättas.

⁴⁵ Forssman a.a. s. 102.

⁴⁶ A.SOU 1938, s. 308.

⁴⁷ Forssman a.a. s. 105.

⁴⁸ SOU 1926:32, *Processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning*, s. 256 ff.

⁴⁹ Forssman a.a. s. 105.

- *Homogenitet och resistens*: förhörspersonen står fast vid sin berättelse även då den ifrågasätts och berättelsen är detaljrik hela vägen.
- *Avsaknad av motiv*: den förhörde personen saknar motiv att ljuga.⁵⁰

3.3 Praxis

I praxis återfinns ett antal fall där de svenska domstolarna och även Europadomstolen på ett eller annat sätt behövt ta ställning till erkännanden. Här följer en genomgång av några, enligt min uppfattning, relevanta rättsfall.

3.3.1 NJA 1987 s. 33

I fallet NJA 1987 s. 33 hade en tilltalad erkänt att han berövat en annan man livet. Erkännandet utgjorde, tillsammans med den tilltalades berättelse den enda bevisningen i målet. Tingsrätten ansåg att detta räckte för en fällande dom. Domstolen pekade på det faktum att den tilltalade någorlunda detaljerat kunde redogöra för den döda kroppens position och tillvägagångssättet för dödandet. Tingsrätten ansåg att erkännandet uppfyllde beviskravet ihop med den samverkande bevisningen som berättelsen utgjorde. Mot denna bedömning hade överrätterna inget att invända.

3.3.2 NJA 1994 s. 310

En man erkände att han mördat sin hustru. TR dömde honom för mord. Det saknades bevisning utöver erkännandet. Domstolen ansåg att erkännandet räckte då det ansågs saknas motiv för den tilltalade att ljuga samt att andra misstänkta saknades.

3.3.3 NJA 2011 s. 638

Under hot erkände en man ett begånget mord till en infiltratör. Domstolen ansåg att detta erkännande skulle tillmätas ett mycket lågt bevisvärde då det tillkommit på ett rättsvidrigt sätt. Den bevisprovokation som mannen utsatts för ansåg domstolen låg utanför ramarna för EKMR:s regler om rättssäkerhet. Dock fanns det annan bevisning i målet som knöt den tilltalade till mordet och den bevisningen räckte för en fällande dom.

⁵⁰ Bring, Thomas, Diesen, Christian, Wahren, Alexandra: *Förhör*, s. 189-190.

3.3.4 RH 1994:97

I RH 1994:97 erkände en kvinna narkotikabrott. Hon sade sig ha sålt och brukat heroin. TR dömde henne på grund av hennes erkännande. HovR valde däremot att fria kvinnan. Man motiverade det med att det saknades utredning gällande erkännandets riktighet.

3.3.5 HovR över Skåne och Blekinge, mål nr. B 1155-12

En man erkände under förundersökningen att han hade mördat sin vän. Till en början hade mannen nekat men när han fick berättat för sig var den döda hittats erkände han. Detta påstående höll han fast vid fram till rättegången. Då ändrade sig mannen igen och förklarade sig oskyldig. Trots det tillbakadragna erkännandet så dömde TR honom för mordet. Denna dom överklagades och mannen friades från morddomen i HovR men dömdes för brott mot griftefriden. I domskälen anförde domstolen att mannens uppgifter angående dödandet varit luddiga och otydliga och att det därför inte gick att utesluta en annan dödsorsak. Utöver erkännandet mannen lämnade under förundersökningen fanns ingen annan bevisning som kunde knyta honom till mordet.

3.3.6 Göta HovR, mål nr. B 419-13

Göta HovR omprövade ett mål. En man var åtalad för mord och brott mot griftefriden. Han friades men erkände sig skyldig till brotten tolv år senare. Med erkännandet och en detaljerad bevisning i övrigt som grund dömdes mannen för mord och brott mot griftefriden.

3.3.7 Panovits mot Cypern, application nr. 4268/04

I fallet Panovits mot Cypern var det en ung man som var misstänkt för mord som arresterades och förhördes direkt i anslutning till arresteringen. Vid detta förhör erkände mannen mordet. Förhöret genomfördes av flera polismän och utan någon försvarare. Senare tog mannen tillbaka sitt erkännande och motiverade det med att erkännandet han avlagt under förhöret inte varit frivilligt. Den cypriotiska domstolen tog ingen hänsyn till detta utan angav som avgörande bevisning erkännandet.

Målet togs upp i Europadomstolen där domstolen uttalade att det var fel att erkännandet skulle ses som ett viktigt bevis med tanke på omständigheterna vid förhöret.

4. Processuella tvångsmedel:

Åklagare och polis har möjlighet att använda sig av straffprocessuella tvångsmedel. Detta påverkar likställheten mellan parterna i brottmål. Den starkare position som åklagaren intar i förhållande till försvaret har motiverats av åklagarens viktiga uppgift att bekämpa brottslighet.⁵¹

Straffprocessuella tvångsmedel innebär i regel en inskränkning av den enskildes grundläggande fri- och rättigheter.⁵² I 2:8 RF tillförsäkras den enskilde skydd mot frihetsberövande från det allmänna. Av 2:12 RF följer att inskränkningar av dessa fri- och rättigheter får göras om de har stöd i lag. Begränsningarna måste vara ändamålsenliga och göras för att tillgodose ändamål som är acceptabla i ett demokratiskt samhälle. De får inte heller hota den fria åsiktsbildningen. Ändamålsprincipen gäller både vid lagstiftning och användning av tvångsmedel och innebär att begränsningarna som lagen uppställer inte får sträcka sig längre än vad som är nödvändigt utifrån de ändamål som motiverar inskränkningen.⁵³ Vid användandet av straffprocessuella tvångsmedel ska även den s.k. behovsprincipen beaktas. Behovsprincipen innebär att tvångsmedel endast får användas då en förevarande situation inte kan lösas på annat sätt. Principen innebär också att om flera olika tvångsmedel kan användas ska den minst ingripande åtgärden vidtas. Vidare ska tvångsmedlet vara verkningsfullt, dvs uppnå sitt syfte för att legitimeras. Åtgärden måste även uppfylla proportionalitetsprincipen. Den är inskriven i varje tvångsmedelskapitel. Beträffande häktningsinstitutet är principen införd i 24:1:3 RB. Proportionalitetsprincipen innebär för häktning att åtgärden endast får vidtas då skälen för åtgärden väger upp det negativa den medför för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.⁵⁴

4.1 Häktning:

Häktning är det mest ingripande straffprocessuella tvångsmedlet. Genom häktningen kränks en rad av den enskildes grundlagsskyddade fri- och rättigheter. Den häktade

⁵¹ Ekelöf, Per Olof: *Rättegång – tredje häftet*, s. 37-38.

⁵² Ekelöf: *Tredje häftet*, a.a. s. 46.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ekelöf: *Tredje häftet*, a.a. s. 49-50.

berövas sin frihet och får kroppsvisiteras. En enskild som häktas med restriktioner förhindras att motta besök. Den häktade får då inte heller tillgång till TV, tidningar eller radio och telefonsamtal får avlyssnas.⁵⁵ I nio fall av tio bifalls åklagarens begäran om häktning.⁵⁶

Häktning regleras i 24 kap. RB. För att en person ska *kunna* bli häktad krävs det att den är på sannolika skäl misstänkt för ett brott som föreskriver fängelse ett år eller mer. Vidare krävs att det föreligger *risk*⁵⁷ för att den misstänkte antingen ska undandra sig lagföring eller straff, förstöra bevisning s.k. kollusionsfara, på annat sätt försvåra utredningen eller fortsätta ägna sig åt brottslig verksamhet. En begränsning är att straffet inte antas bli böter.⁵⁸ Är straffminimum för brottet fängelse två år eller mer *ska* den misstänkte häktas, om inte skäl för häktning saknas.⁵⁹

Enligt 24:5 fattar domstolen beslut om häktning. Om domstolen beslutar om häktning ska tid för när åtal ska vara väckt sättas ut. Domstolen kan besluta om häktning upp till fjorton dagar, därefter måste häktningsbeslutet omprövas var fjortonde dag. Är rätten övertygad om att fjorton dagar är för kort tid kan den besluta om ett längre intervall. Har åklagaren inte begärt förlängning av tiden eller väckt åtal inom fastställd tid ska den misstänkte försättas på fri fot. Bortfaller häktningsgrunden eller upptäcker rätten att häktning inte är nödvändigt ska den misstänkte släppas. Maxtid för häktning saknas.⁶⁰

Som regel gäller att huvudförhandling ska hållas inom två veckor från det att åtal har väckts.⁶¹ När den misstänkte sitter häktad ska dom meddelas senast inom en vecka från dagen för huvudförhandlingen om inte synnerliga hinder föreligger.⁶² Fälls den häktade personen ska rätten pröva om det finns skäl att hålla kvar den häktade till dess att domen vunnit laga kraft.⁶³

⁵⁵ Ekelöf: *Tredje häftet*, a.a. s. 51.

⁵⁶ Thurfjell a.a.

⁵⁷ Detta är det lägst ställda beviskravet inom den processuella delen av straffrätten - Ekelöf: *Tredje häftet*, a.a. s. 56.

⁵⁸ Fitger a.a. 24:1 RB.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ekelöf: *Tredje häftet*, a.a. s. 74.

⁶¹ 45:14 2 st. RB.

⁶² 24:21 RB.

⁶³ Ekelöf: *Tredje häftet*, a.a. s. 75.

4.2 Restriktioner

För en materiellt riktig dom krävs att principerna kring omedelbarhet, muntlighet och koncentration uppfylls. Dessa principer är aktuella vid huvudförhandlingen. En misstänkt ska inte under häktningstiden kunna hålla sådan kontakt med omvärlden som kan försvåra principernas infriande. Detta är motivet bakom möjligheten att använda restriktioner.⁶⁴

I fall rätten beslutar om häktning av en person kan rätten direkt, om åklagaren begär det, ge tillstånd till restriktioner.⁶⁵ Ett krav för att domstolen ska ge tillstånd till restriktioner är att det finns en kollusionsfara. Detta gäller även i de fall restriktionerna prövas i förhållande till en obligatorisk häktning. Ger domstolen tillstånd till restriktioner är det åklagaren som får bestämma vilka restriktioner som ska användas.⁶⁶ De restriktioner åklagaren beslutar om har den häktade rätt att få prövade av domstolen. Om domstolen har gett åklagaren tillåtelse att använda restriktioner har den häktade rätt att få tillståndet omprövat.⁶⁷

Åklagaren har en skyldighet att meddela på vilka grunder en begäran om restriktioner görs. Detta kan göras muntligen vid häktningsförhandlingen.⁶⁸

Genom 24:5a RB ges åklagaren möjlighet att begränsa den häktades kontakt med omvärlden även då domstolen inte medgett tillstånd till restriktioner. Denna åtgärd måste dock följas upp av att åklagaren senast dagen efter ber rätten pröva beslutet.⁶⁹

Det saknas säkra uppgifter kring hur ofta tillåtelse till restriktioner ges. Dock menar både åklagare och advokater att rätten nästan alltid går på åklagarens linje.⁷⁰

⁶⁴ Fitger a.a. 24:1 RB.

⁶⁵ 24:5a RB och 6:1 Häkteslag.

⁶⁶ Ekelöf: *Tredje häftet*, a.a. s. 73.

⁶⁷ 6:4 Häkteslag.

⁶⁸ Fitger a.a. 24:5 RB.

⁶⁹ Fitger a.a. 24:5a RB.

⁷⁰ Thurfjell a.a.

4.3 Häkteslag⁷¹:

Mer preciserade bestämmelser kring häktning och restriktioner återfinns i Häkteslagen. Lagens första kapitel innehåller ett avsnitt med rubriken verkställighetens utformning. Där går att läsa att den häktade ska bemötas med respekt och förståelse för svårigheterna det innebär att sitta häktad.⁷² Vidare ska häktningen utformas så att negativa konsekvenser av åtgärden motverkas, stöd ska även ges till den häktade och åtgärder som hjälper denna företas.⁷³ De begränsningar som rätten gör ska vara proportionerliga och ha stöd i Häkteslagen eller vara nödvändiga med avseende på upprätthållandet av ordning och säkerhet.⁷⁴

Av kapitel sex i Häkteslagen följer vilka restriktioner som åklagaren vid ett tillstånd från rätten kan besluta om. Restriktionerna får bestå av inskränkningar i rätten att placeras tillsammans med andra intagna, vistas i gemensamhet, följa vad som händer i omvärlden, inneha tidskrifter och tidningar, ta emot besök, stå i förbindelse med annan genom elektronisk kommunikation samt sända och ta emot försändelser.⁷⁵ I förarbetena till den senaste utformningen av Häkteslagen går att utläsa att restriktionerna inte behöver inskränka rättigheten helt utan kan ges delvis. Som exempel nämns att en restriktion beträffande rätten att ta emot besök kan innebära att den häktade får ta emot besök men bara när åklagaren har godkänt detta.⁷⁶

4.4 Psykisk påverkan av häktning:

Sverige har fått motta kritik från FN med anledning av häktesförhållandena som råder i landet.⁷⁷

Solveig Danielsson-Ekbom menar att häktningssmiljön utgör s.k. sensorisk deprivation.⁷⁸ Begreppet sensorisk deprivation härstammar från en studie som den kanadensiska forskaren Donald Hebb gjorde 1951.⁷⁹ Det innebär att människor berövas normal kontakt med världen genom en begränsning av yttre stimuli, social

⁷¹ SFS 2010:611.

⁷² 1:4 Häkteslag.

⁷³ 1:5 Häkteslag.

⁷⁴ 1:6 Häkteslag.

⁷⁵ 6:2 Häkteslag.

⁷⁶ SOU 2006:17, *Ny häkteslag*, s. 111.

⁷⁷ A.SOU 2006, s. 39.

⁷⁸ Danielsson-Ekbom, Solveig: *Psykologisk påverkan av isolering*, s. 39.

⁷⁹ Danielsson-Ekbom a.a. s. 10.

isolering och autonomiförlust.⁸⁰ Sensorisk deprivation kan resultera i höga ångestnivåer, hallucinationer och göra personen mer suggestibel.⁸¹ Suggestibilitet är mottaglighet för påverkan av känslor, stämningar och gruppsyck.⁸² Det psykologiska tillstånd som skapas av sensorisk deprivation kan vara ihållande och skapar ett behov av uppmuntran. Utsätts en person för sensorisk deprivation kan den känna att personligheten hotas och det kan leda till irritation, desperation, depression och underkastelse.⁸³ Studier visar att det är avsaknaden av meningsfull stimulering som orsakar de mentala problemen och inte den sensoriska deprivationen i sig.⁸⁴

Personer som sitter häktade upplever ofta sömnbrist.⁸⁵ Sömnbrist kan orsaka förhöjd suggestibilitet.⁸⁶

4.5 Kritik mot häktning

FN har i omgångar riktat kritik mot Sverige beträffande de häktningsförhållanden som råder i landet.⁸⁷ Vid tortyrkommitténs senaste besök kritiserades särskilt Sveriges användning av restriktioner. Kommittén menade att häktning med restriktioner ska ses som undantag och inte regel. Vidare skrev kommittén att restriktioner inte får användas för att sätta press på intagna.⁸⁸

Birgitta Winberg är f.d. häktespräst på Kronobergshäktet och vittnar om grav ohälsa bland de häktade. Enligt henne upplever de häktade att avsaknaden av en maxtid är extremt psykiskt påfrestande. Vidare vittnar Birgitta Winberg om s.k. isoleringsskador. Dessa får följden att personer som suttit isolerade länge slutar att lita till sina egna minnen.⁸⁹

⁸⁰ Egidius, Henry: *Natur och kulturs psykologi lexikon*, Sensorisk deprivation.

⁸¹ Danielsson-Ekbom a.a. s. 13f.

⁸² *Nationalencyklopedin*, Suggestibilitet.

⁸³ Lindow, Sofia: "Häktningsspåfrestningar, falska erkännanden och bevisvärdering", i: *SvJT* 2009, s. 17.

⁸⁴ Danielsson-Ekbom a.a. s. 10.

⁸⁵ Gudjonsson a.a. s. 211.

⁸⁶ Gudjonsson a.a. s. 31.

⁸⁷ Bl.a. CPT/Inf (95) 5, CPT/Inf (99) 4, CPT/Inf (2004) 32 och CPT/Inf (2009) 34.

⁸⁸ CPT/Inf (2009) 34.

⁸⁹ Silventoinen, Nina: "Erkännandets kraft", i: *Magasinet paragraf*, 2013-01-20.

5. Falska erkännanden

Ett falskt erkännande är ett erkännande som saknar verklighetsförankring. Den isländska psykologen Gisli H. Gudjonsson har valt att dela in falska erkännanden i tre psykologiska typer; frivilliga falska erkännanden, framtvingade medgörliga falska erkännanden samt framtvingade internaliserade erkännanden.⁹⁰

5.1 Frivilliga falska erkännanden

Frivilliga falska erkännanden är erkännanden som en person avlägger utan någon yttre press.⁹¹ Vanligen går personen frivilligt till polisen och erkänner.⁹² De brott som vanligast erkänns på detta sätt är massmedialt uppmärksammade brott men det kan även vara brott som aldrig begåtts.⁹³

Anledningarna till att personer avlägger frivilliga falska erkännanden är många. En del personer har ett patologiskt behov av att bli uppmärksammade, deras vilja att bli kända eller ökända är starkare än rädslan för ett eventuellt straff. Ett annat skäl kan vara att personen vill bestraffa sig själv till följd av en upplevd skuld. Denna skuld behöver inte ha något att göra med det brott personen erkänner. Personlighetsdrag som kan generera konstanta skuld känslor är dålig självuppfattning och hög ångest. Personer med bristande förmåga att skilja på fantasi och verklighet kan erkänna brott de inte begått. Ofta lider dessa av schizofreni i någon form och kan själva tro att de begått brottet. En annan orsak kan vara att personen vill skydda den riktiga gärningsmannen. Detta är särskilt vanligt inom gängkriminaliteten och när en minderårig erkänner en straffmyndigs brott.⁹⁴

5.2 Framtvingade medgörliga falska erkännanden

Vid framtvingade medgörliga falska erkännanden erkänner personer falskt till följd av en yttre press. De erkänner med det bakomliggande syftet att vinna en omedelbar fördel. Den misstänkte bortser från konsekvenserna av erkännandet. Erkännandet kan

⁹⁰ Gudjonsson a.a. s. 195.

⁹¹ Forssman a.a. s. 120.

⁹² Ibid.

⁹³ Gudjonsson a.a. s. 226.

⁹⁴ Gudjonsson a.a. s. 227.

följa av otillbörliga förhörsmetoder och kan ha sin grund i hot eller löften som förhørsledaren uttryckligen eller sublimt lägger fram.⁹⁵

Vanligen avlägger personer med lågt IQ, förhöjd suggestibilitet och svaghet inför auktoriteter denna typ av erkännanden. Även personer som utsatts för stressorer är representerade bland dem som avlägger framtvingade medgörliga falska erkännanden.⁹⁶

Normalt drar personer i denna kategori tillbaka sina erkännanden så fort den omedelbara pressen försvunnit eller den önskvärda förbättringen skett.⁹⁷

5.3 Framtvingade internaliserade falska erkännanden

Ett framtvingat internaliserat falskt erkännande är när en person under förhørsprocessen själv börjar tro att han har begått brottet han är misstänkt för. Detta gör personen trots avsaknad av faktiska minnen av händelsen, den misstänkte börjar istället lita till yttre informationskällor.⁹⁸

De som löper störst risk att avge ett framtvingat internaliserat falskt erkännande är personer som är svaga för auktoriteter, har dåligt självförtroende och förhöjd suggestibilitet. Personer med förhöjd suggestibilitet är ofta unga, lågintelligenta personer eller personer med dåligt minne. Ett framtvingat internaliserat falskt erkännande bär ofta karaktären av att vara oprecist och svävande. Uttryck som ofta används är ”Jag antar jag gjort det” eller ”Jag tror jag har gjort det”.⁹⁹

Till skillnad från framtvingade medgörliga falska erkännanden där personen som erkänt oftast tar tillbaka sitt erkännande tämligen omgående kan det dröja länge för en person som avlagt ett framtvingat internaliserat falskt erkännande att komma till insikt om sitt falska erkännande. I vissa fall kan det dröja flera månader och personen hinner

⁹⁵ Forssman a.a. s. 121.

⁹⁶ Gudjonsson a.a. s. 227.

⁹⁷ Gudjonsson a.a. s. 229.

⁹⁸ Forssman a.a. s. 122.

⁹⁹ Forssman a.a. s. 123.

bli dömd för brottet. I absoluta extremfall kan även person permanent vara av uppfattningen att denna har begått brottet.¹⁰⁰

5.4 Alkohol- eller drogabstinens

I sin bok tar Gudjonsson upp att det tycks finnas en ökad risk att personer med alkoholabstinens avlägger falska erkännanden. Han menar även att personer som lider av andra drogberoenden är extra sårbara och därför är risken större att de också avlägger falska erkännanden.¹⁰¹

5.5 Uppmärksammade falska erkännanden

Två mycket uppmärksammade fall i Sverige av falska erkännanden är Thomas Quick och ungdomarna som erkände bränderna i Falun 1975-1976, de s.k. Dalabränderna.

5.5.1 Quick

Thomas Quick erkände drygt 30 mord och dömdes för 8 av dem. I fallet med Thomas Quick var det personer runt omkring honom som gav Quick uppmuntran och bekräftelse för varje berättelse han gav ifrån sig. Detta gav Quick en tillfredsställelse och ledde till att han ville erkänna nya hemligheter för att hålla intresset kring honom vid liv.¹⁰² Quick pratade med en terapeut under tiden han satt på Sättersanstalt till följd av ett bankrån han gjort. Terapeuten var den som, enligt journaler, var mest entusiastisk över Quicks berättande och avslöjanden.¹⁰³

5.5.2 Dalabränderna

I dokumentären ”Varför erkände dem?”¹⁰⁴ får vi möta åtta ungdomar som alla anklagades för och erkände ett stort antal mordbränder. Åren 1975-76 brann diverse saker i Falun, det var trähus, husvagnar, förråd, soprum och lokaler. Polisen hade till en början svårt att binda någon vid bränderna men fann tillslut ett antal ungdomar som erkände att de anlagt bränderna. Totalt åtta ungdomar dömdes för mordbrand. Sedermera har samtliga tagit tillbaka sina erkännanden. I dokumentären berättar

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Gudjonsson a.a. s. 430-431.

¹⁰² Råstam, Hannes: *Dokument inifrån – Thomas Quick, Så skapas en seriemördare*, SVT, 2008-12-14.

¹⁰³ Råstam: *Quick*, a.a.

¹⁰⁴ Råstam, Hannes: *Dokument inifrån - Varför erkände dom?*, SVT, 2008-03-31.

ungdomarna själva om hur det gick till när de erkände. Ungdomarna berättar om långa och hårda förhör där fick ledande frågor och även motta hot från poliserna. Flera av dem blev häktade, en av ungdomarna fick sitta häktad sex månader och även en trettonårig flicka satt häktad. Ungdomarna har sökt resning men inte fått den beviljad.

6. Analys

Syftet med denna uppsats är att besvara ett antal frågor¹⁰⁵ gällande erkännandets roll i straffrättsprocessen samt undersöka häktningssituationen, falska erkännanden och dess samverkan. Nedan redogör jag för de svar arbetet har gett mig.

6.1 På vilket sätt prövas erkännandet i svensk rätt?

Tidigare sågs erkännandet som ”bevisens drottning” med innebörden att ett erkännande utgjorde full bevisning. I 1948 års RB ändrades erkännandets roll och erkännandet blev ett bevis bland andra vilket gällt sen dess och slås fast i 35:3 2 st RB. Av ovan redogjorda bakgrund¹⁰⁶ framgår att den fria bevisprövningens princip tillämpas i Sverige. Den är nedtecknad i 35:1 RB och föreskriver att domstolen ska pröva allt som förekommit i målet för att sedan avgöra utgången. Domstolen är vid sin prövning av ett erkännande inte bunden av någon given metodik eller något uttryckligt tillvägagångssätt. Genom att studera praxis och doktrin kan man dock dra en del slutsatser beträffande hur domstolen genomför prövningen.

Det första domstolen bör göra vid hanteringen av ett uttalande som tycks likna ett erkännande är att försäkra sig om att den tilltalade vill avge ett erkännande. För att ett uttalande ska betraktas som ett erkännande får det inte vara blankt, men hur detaljerat erkännandet bör vara är ovisst. Huruvida ett erkännande föreligger eller inte tycks sällan ställa till problem. Beträffande situationer där det råder tvivel huruvida ett uttalande ska tolkas som ett erkännande finns några intressanta fall. I NJA 1990 s. 555 som redogjorts för ovan följer att ett uttalande endast ska tolkas som ett erkännande i fall där den misstänkte klart och tydligt uttryckligen erkänner ett brott. Vidare ska personen vara medveten om att den erkänner till en polis eller liknande myndighetsperson. Så var inte fallet i NJA 1990 s. 555 och erkännandet gavs knappt något bevisvärde alls. Även Europadomstolen har uttalat sig om erkännanden. I fallet Panovits mot Cypern arresterades en ung man av cypriotisk polis och förhördes omedelbart utan tillgång till försvarare. Mannen erkände då mordet men tog senare tillbaka det. Det erkännandet som avlades menade europadomstolen knappast kunde tillmätas något värde med tanke på omständigheterna. Mannen skulle haft tillgång till

¹⁰⁵ Avsnitt 1.2.

¹⁰⁶ Avsnitt 2.1.

en försvarare för att tillförsäkra riktigheten i erkännandet. För att ett uttalande ska kunna ses som ett erkännande verkar domstolen vara noga med att den misstänkte ska vara helt medveten om att den erkänner.

Den andra delen av prövningen som domstolen måste göra är att fastställa sanningshalten/tillförlitligheten i påståendet. I doktrinen hittar man en sammanställning av ett antal kriterier som domstolen använder vid prövning av utsagor lämnade av målsägande och vittne. Det finns stöd för att dessa kriterier även används av domstolen vid prövning av erkännanden.

Ett av kriterierna som domstolen använder sig frekvent av är detaljriktighet. Det är hur väl den tilltalade känner till omständigheterna kring brottet, som i fallet NJA 1987 s. 33 där den tilltalade kunde berätta en rad detaljer om offrets position och skador. För att dessa detaljer ska ges något värde krävs att det handlar om sådant som i princip endast gärningsmannen bör känna till. Ett annat exempel på kriteriet detaljriktighet är HovR över Skåne och Blekinges dom, Mål nr. B 1155-12. En man hade tidigt i utredningen erkänt att han mördat sin vän. Dock var mannens berättelse angående utförandet odetaljerad och luddig. Någon annan bevisning fanns inte i fallet och domstolen valde att fria. De menade att berättelsen inte kunde utesluta andra händelseförlopp. I fallet RH 1994:97 erkände en kvinna narkotikabrott. Här valde domstolen att fria med hänvisning till att utredningen inte var god nog. I det senare fallet ser man också domstolens krav på en god utredning. I NJA 1994 s. 310 erkände en man att han mördat sin hustru. Domstolen dömde utifrån enbart erkännande eftersom det saknades motiv för den tilltalade att ljuga samt att andra misstänkta saknades.

Utöver *detaljriktighet* verkar domstolen främst använda sig av tillförlitlighetskriteriet *avsaknad av motiv att ljuga*.

Prövningen regleras förutom i RB även i EKMR, som är gällande lag i Sverige. I art. 6 EKMR finns den viktigaste regeln gällande det processuella. I den artikeln regleras oskyldighetspresumtionen vilken innebär att domaren inte får ha någon förutfattad mening kring brottet men inte heller ta en tilltalads uttalande för ett erkännande utan vidare. Dessa regler stämmer väl överens med de i RB beskrivna reglerna. Att

domaren inte får ha en förutfattad mening beträffande den tilltalade stämmer med principen om den fria bevisprövningen. Vad gäller prövningen av ett erkännande finns en tydlig överrensstämmelse mellan svensk rätt och Europadomstolens förfarande. I tidigare redovisade rättsfall Panovits mot Cypern ser man tydligt att Europadomstolen prövar huruvida ett erkännande föreligger eller inte. Däremot prövar Europadomstolen inte sanningshalten i ett erkännande, det ankommer på nationell domstol att pröva.

Av detta kan man se att syftet med prövning av erkännandet är domstolens vilja att utreda huruvida ett avlagt erkännande är riktigt eller inte. Domstolen vill i möjligaste mån eliminera risken för en materiellt oriktig dom till följd av ett falskt erkännande.

6.2 Hur värderas erkännandet i svensk rätt?

I doktrinen kan man läsa sig till att oenighet tycks råda huruvida beviskravet är konstant eller inte, oavsett brottets art. Däremot råder konsensus kring det faktum att utredningskravet varierar med grovheten av brottet. I bagatellartade mål ställs en presumtion upp för att erkännandet är sant. Troligen avläggs falska erkännanden oftare vid enklare mål likt bagatellmål vilket gör att denna inställning kan tyckas märklig. Risken för felaktiga domar ökar. Beträffande mer allvarliga brott faller presumtionen för att erkännandet är sant bort. Både doktrin och förarbeten betonar att i fall av grova brott krävs en fullständig utredning vilket gör att ett erkännande ensamt aldrig kan räcka för en fällande dom i dessa fall. I praxis kan man trots detta ändå se att enbart ett erkännande kan räcka i vissa fall.

Vid en första anblick tycks erkännandet som ensam bevisning värderas tyngre ju tidigare i processen det avläggs. Så är dock inte fallet men ett erkännande som avläggs tidigt leder däremot ofta till en kraftigt inskränkt utredning. Följden blir då att alternativa möjligheter inte undersöks tillräckligt noga. Ett exempel på detta är ett fall då Thomas Quick påstår sig ha begått ett mord tillsammans med ytterligare en person och att denna person aldrig hörs av polisen. Domstolen låter Quicks erkännande uppfylla utredningskravet.

Vad gäller samverkande bevisning framgår av praxis att uppgifter om tillvägagångssättet utgör samverkande bevisning i de fall den är någorlunda detaljerad. Vid prövning av samverkande bevisning måste dock domstolen beakta de alternativa möjligheterna till varför den misstänkte kan känna till detaljer. En detaljerad berättelse kring händelsen kan bero på att brottet uppmärksammats i media eller att den misstänkte kan utläsa information från förhørsledarens sätt att prata och agera. Den misstänkte kan även känna den verkliga gärningsmannen och ha fått information av denne.

I praxis har domstolen uppställt en gräns för vad som kan anses utgöra samverkande bevisning. I NJA 1987 s. 33 hade en man blivit dödad och teknisk bevisning saknades. En person avlade dock ett någorlunda detaljerat erkännande vilket domstolen ansåg utgöra samverkande bevisning och fällde honom. Även i NJA 1994 s. 310 rörde det sig om ett mord. En man erkände att han mördat sin hustru men teknisk bevisning saknades. I detta fall utgjordes den samverkande bevisningen av brist på motiv för mannen att ljuga samt det faktum att andra misstänkta saknades. En man beviljades resning för ett mord han friats för 12 år tidigare. Vid resningstillfället hade mannen erkänt brottet. När fallet prövades på nytt fälldes mannen. Domstolen menade att erkännandet tillsammans med en detaljerad berättelse utgjorde samverkande bevisning. Fokus lades på det faktum att mannen känt till detaljer kring brottet allmänheten knappast bort känna till. Av dessa rättsfall skulle man kunna dra slutsatsen att ett erkännande ihop med en någorlunda detaljerad berättelse räcker för fällande dom. Så är dock inte fallet generellt, domstolen har i andra fall valt att inte se berättelsen som samverkande bevisning.

Av praxis kan man dra slutsatsen att ett självständigt erkännande inte väger särskilt tungt som bevis däremot verkar kravet på samverkande bevisning kunna uppfyllas relativt snabbt. Det gör att utredningskravet blir tillfredsställt, i mitt tycke väl enkelt, vilket kan leda till felaktiga domar. Det faktum att en någorlunda detaljerad berättelse kan utgöra samverkande bevisning känns för mig som en väldigt låg gräns med tanke på de olika möjligheterna den misstänkte har att få fram information kring exempelvis ett mord. Det gäller speciellt massmedialt uppmärksammat brott.

6.3 Har häktningen någon inverkan på risken för falska erkännanden?

Sveriges häkttningsregler och häkttningsförhållanden är omstridda ämnen. Dessa har kritiserats från olika håll. Vid flertalet tillfällen har FN:s tortyrkommitté besökt Sverige och sedan lämnat mycket kritiska rapporter angående situationen på häktena. Den nu rådande situationen framkallar i alldeles för hög grad psykisk ohälsa hos de häktade. Efter det senaste besöket konstaterade kommittén att Sverige fortfarande har mycket att göra i allmänhet och beträffande restriktioner i synnerhet. Även personer som jobbar på häktena vittnar om att de intagna mår psykiskt och i viss mån fysiskt dåligt.

Att häktesmiljön påverkar de intagna psykiskt råder det inga tvivel om. Frågan är om och i så fall i vilken mån häktningen påverkar de erkännanden som frihetsberövade personer avlägger?

Svaret på den frågan beror dels på den reglering som idag finns beträffande häktning, dels vilka psykologiska effekter häktningen har på de intagna och dels om det finns några psykologiska aspekter som påverkar människor att avlägga falska erkännanden.

I Sverige har idag åklagare och polis en möjlighet att använda sig av straffprocessuella tvångsmedel. Detta görs mot bakgrund av de allmännas uppgift att bekämpa brottslighet men innebär en kraftig inskränkning av den enskildes grundläggande fri- och rättigheter. Vid användandet av straffprocessuella tvångsmedel måste en rad principer beaktas, dessa är ändamåls-, behovs- samt proportionalitetsprincipen. Ändamålsprincipen innebär att de begränsningar som tvånget medför måste vara nödvändiga utifrån de ändamål som begränsningen motiveras av. Behovsprincipen uppställer regeln att ett tvångsmedel endast får användas om situationen inte kan lösas på ett mindre inskränkande sätt. Proportionalitetsprincipen är inskriven i varje kapitel som reglerar tvångsmedel men kan sägas generellt innebära att tvångsåtgärden endast får användas då syftet med åtgärden väger upp det negativa den medför.

Häktningen utgör den mest ingripande av alla straffprocessuella tvångsmedel och innebär att en rad fri- och rättigheter kränks. Domstolen kan på framställan av åklagaren besluta om häktning av en misstänkt brottsling. Detta sker vid en häktesförhandling som ska hållas senast den fjärde dagen efter att den misstänkte greps eller blev anhållen. För att en person ska kunna bli häktad krävs att personen är *på sannolika skäl* misstänkt för ett brott med straffvärde på ett år eller mer. Vidare måste någon av häktningsgrunderna vara uppfylld för att domstolen ska kunna bifalla ett häktningsyrkande. Häktningsgrunderna är flyktfara, kollusionsfara och recidivfara. Det ska alltså finnas en risk att den misstänkte kommer hålla sig undan lagföringen, förstöra och försvåra utredningen eller fortsätta med sin brottsliga verksamhet. I fall då straffminimum för brottet är fängelse två år eller mer *ska* den på sannolika skäl misstänkte häktas.

Det saknas maxtid för hur länge en misstänkt kan sitta häktad. Dock måste häktningsbeslutet omprövas var fjortonde dag.

Häktningsgrunderna är uppfyllda om det föreligger *risk* för dess infriande. Visserligen är *risk* det lägsta processuella beviskravet men det finns möjlighet för att den misstänkte att påverka sin situation. Är den misstänkte samarbetsvillig och erkänner brottet kan det tänkas att domstolen upplever att risken minskar vilket leder till att häktningsgrunden faller bort. Med tanke på det dokumenterade obehag personer uppges känna inför isolering är det en inte allt för vild gissning att personer erkänner brott endast i syfte att slippa sitta häktad. Uttalanden från personer som befinner sig nära häktade personer bekräftar detta.

I avsnitt 5 redogörs för Gudjonssons teorier kring falska erkännanden. Han väljer att dela in dem i tre psykologiska kategorier; frivilliga falska erkännanden, framtvingade medgörliga falska erkännanden och framtvingade internaliserade falska erkännanden. Beträffande framtvingade medgörliga erkännanden så avläggs dessa oftast till följd av att den misstänkte känner en kraftig yttre press. Genom erkännandet kan de vinna en omedelbar fördel som lättar på pressen de upplever. Ett tydligt exempel på det är pressen en person kan känna för häktessituationen. Personen kan då erkänna i hopp om att släppas fri, antingen till följd av ett löfte eller på eget initiativ. Gudjonsson talar om stressorerers inverkan vid framtvingade medgörliga falska erkännanden,

häktemiljön är ett tydligt exempel på något som skapar stressorer genom den avskärmning från omvärlden det innebär.

Den f.d. häktesprästen Birgitta Winberg berättar att hon möter häktade som säger att de hellre tar ett tidsbestämt fängelsestraff än lever i den ovisshet häktningen innebär och därför erkänner brott de aldrig begått. I Sverige har vi sett exempel där personer erkänner brott som de sannolikt inte begått, för att slippa häktningen. Ett sådant fall är ”Dalabränderna” där flera ungdomar var misstänkta för mordbrand och fick sitta häktade. Senare återtog ungdomarna sina erkännanden och berättade att de helt enkelt inte klarat av påfrestningen häktningen innebär. De hade inte fått träffa sina föräldrar och valde tillslut att erkänna för att komma ifrån häktet.

När åklagaren yrkar på häktning kan han även begära tillstånd till restriktioner. För att tillåtelse ska ges krävs att det föreligger en kollusionsfara. Det saknas uppgifter kring hur ofta domstolarna ger tillåtelse till restriktioner men enligt domare och åklagare går domaren nästan alltid på åklagarens linje. De restriktioner som åklagaren kan använda sig av finns stadgade i lag. Har åklagaren getts tillåtelse att använda restriktioner är det upp till åklagaren själv att besluta om vilka av åtgärderna som ska vidtas. Det kan vara att den häktade inte får umgås med andra häktade, saknar rätt att vistas i gemensamma lokaler, inte får ta emot besök, får sin post genomsökt eller sina telefonsamtal avlyssnade. Personen kan även berövas möjligheten att titta på TV och läsa tidningar.

En isolering likt häktning med restriktioner innebär s.k. sensorisk deprivation. Sensorisk deprivation är en miljö där en person inte har någon vanlig kontakt med omvärlden. Personens yttre stimuli begränsas, den utsätts för social isolering och autonomiförlust. För en person som sitter häktad med restriktioner kan de enda sociala kontakterna den tillåts ha vara med sin advokat och häktespersonalen. Under häktningen befinner sig den häktade personen i en cell under största delen av dagen vilken kraftigt avskärmar möjligheten till yttre stimuli. Sensorisk deprivation kan medföra höga ångestnivåer, hallucinationer och dessutom leda till en förhöjd suggestibilitet. Suggestibilitet definieras som mottaglighet för påverkan av känslor, stämningar och gruppsyck.

De tillstånd sensorisk deprivation medför är sådant som Gudjonsson i sin bok beskriver som bakomliggande faktorer till s.k. framtvingade internaliserade falska erkännanden.

Framtvingade internaliserade falska erkännanden avläggs av personer som själva börjat tro att de begått det aktuella brottet. Personer som avlägger dessa erkännanden har ofta förhöjd suggestibilitet vilket gör det svårt för dem att klara av förhörssituationer. Om t.ex. en förhørsledare börjar upprepa sin tro på den misstänktes skuld och uttrycker sin misstänksamhet mot dennas berättelse kan den misstänkte börja betvivla sin oskuld.

Även Birgitta Winberg vittnar om något hon kallar isoleringsskador som har följden att personer helt enkelt glömmet bort huruvida de har begått handlingen de häktats för. Dessa symptom ökar risken att personen tillslut ”ger med sig” för anklagelserna och erkänner brottet i tron att den begått handlingen.

En häktning ökar även risken för att personer med alkohol- eller drogabstinens avlägger falska erkännanden. Personerna bli så avtrubbade att de blir likgiltiga men de kan även aktivt vilja slippa häktningen då en häktning utesluter allt bruk av alkohol och droger.

Det framgår tydligt att miljön en häktad befinner sig i många gånger är skadlig. Min uppfattning är att det krävs en förbättring av förhållandena. Institutet häktning behövs, däremot är jag och många med mig kritisk mot hur lättvindigt rätten ger tillåtelse till restriktioner. Ett högre ställt krav för tillåtelse till restriktioner eller i alla fall en noggrannare prövning tror jag skulle vara positivt. Jag tycker också att regeln om att den häktade ska tillbringa 23 timmar om dygnet i sin cell känns överdriven. Mer tid utanför cellen tror jag skulle kunna minska risken för den häktade att drabbas av psykiska skador till följd av isoleringen och även minska risken för framtvingade falska erkännanden.

7. Sammanfattande slutsatser

Genom denna framställning kan konstateras att den prövning av erkännandet som idag görs i svensk rätt har till syfte att upptäcka oriktiga erkännanden. Som redovisats följer prövningen vissa riktlinjer i domstolen. Det gör att prövningen av erkännandet överlag ser likadan ut, däremot varierar domstolens utredningskrav. Denna variation är avhängig grovheten av brottet.

7.1 Brott av lindrigare art

I fall där brottet är av lindrigare art kan ett erkännanden ensamt räcka som utredning. Av de material jag tagit del av framstår det som sannolikt att den vanligaste typen av brott som erkänns falskt är just lindriga brott. Självklart är det en balansgång mellan effektivitet och rättssäkra domar men min uppfattning är att någon form av utredningskrav alltid bör ställas, även vid lindriga brott. Jag tycker att det är viktigt i ett samhälle där vi håller rättssäkerheten högt.

7.2 Brott av allvarligare art

Vid allvarligare brott där häktning kan aktualiseras ställs kravet på en mer omfattande utredning. Vad som dock kan ställa till problem är det faktum att erkännanden som avläggs tidigt i processen ändå sänker utredningskravet till skillnad från fall där erkännandet avläggs sent eller inte alls. Framtvingade medgörliga falska erkännanden avläggs ofta i syfte att undvika häktning och då måste den misstänkte erkänna senast vid häktningsförhandlingen. Vid denna typ av brott behövs ofta någon samverkande bevisning även om domstolen inte varit konsekvent där. Hur som helst så kan en utredning som i någon mån är begränsad missa t.ex. anledningar som gör att den misstänkte kan känna till detaljer kring brottet.

Tidigare tillät Sverige bevisning i form av ett erkännande som avlagts till följd av tortyr. Det gör vi inte idag då det anses rättsosäkert. Men vad är egentligen skillnaden när domstolen använder erkännanden som avlagts efter månader i häktet? Ett häkte som FN:s tortyrkommitté flertalet gånger kritiserat som inhumant och skadligt.

Beträffande de allvarliga brott där den misstänkte antingen riskerar häktning eller sitter häktad och under processen erkänner är, enligt min mening, det största problemet det faktum att den häktades psykiska status inte tas med vid prövningen av erkännandet. Varken i praxis eller förarbeten går det att utläsa att det tas hänsyn till personens psykiska status vid bedömning av ett erkännandes tillförlitlighet. Jag skulle därför vilja se att det vid denna prövning görs en mer noggrann utredning kring den misstänktes psykiska status.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Nytt juridiskt arkiv II

NJA 1943 s. 444

Statens offentliga utredningar

SOU 1926:32 Processkommissionens betänkande angående
rättegångsväsendets ombildning

SOU 1938:44 Processlagsberedningens förslag till rättegångsbalk

SOU 2006:17 Ny häkteslag

Europarättsliga dokument

CPT/Inf (95) 5

CPT/Inf (99) 4

CPT/Inf (2004) 32

CPT/Inf (2009) 34

Litteratur

Bring, Thomas och Diesen, Christian och Wharen, Alexandra: *Förhör*, Nordstedts juridik, 3u, Vällingby 2008.

Danielsson-Ekbom, Solveig: *Psykologisk påverkan av isolering. En studie av häktessituationen*, Psykologexamensuppsats, Lund 1982.

Diesen, Christian: *Utevarohandläggning och bevisprövning i brottmål*, Juristförlaget, Stockholm 1993.

Diesen, Christian: *Bevis*, Nordstedts juridik, Stockholm 1997.

Ekelöf, Per Olof: *Rättegång – tredje häftet*, Nordstedts juridik, 7u, Stockholm 2006.

Ekelöf, Per Olof: *Rättegång – fjärde häftet*, Nordstedts juridik, 7u, Stockholm 2009.

Forssman, Filip: ”Prövning av erkännande”, i: Diesen, Christian, *Bevis*, Nordstedts juridik, Stockholm 1997.

Gudjonsson, Gisli H: *The psychology of interrogations and confessions – a handbook*, John Wiley & Sons, West Sussex 2003.

Mellqvist, Mikael, Wirdemark, Kristina: *Processrätt – grunderna för domstolsprocessen*, Iustus förlag, 2u, Uppsala 2012.

Schelin, Lena: *Bevisvärdering av utsagor i brottmål*, Nordstedts juridik, Vällingby 2007.

Artiklar

Lindow, Sofia: *Häktningsspåfrestningar, falska erkännanden och bevisvärdering*, Svensk juristtidning 2009, s. 15-31.

Strömberg, Tore: *Kring fyra rättegångstermer*, Svensk juristtidning 1994, s. 879-896.

Elektroniska källor

Fitger, Peter: *Rättegångsbalken – en kommentar på internet*, Zeteo, 2013-10-01, hämtad 2013-11-19.

Lisinski, Stefan: *Bergwall frias för alla mord*, Dagens nyheter, 2013-11-04, hämtad 2013-11-20, <http://www.dn.se/nyheter/sverige/bergwall-frias-for-alla-mord/>.

Nationalencyklopedins internetupplaga, www.ne.se, sökord: suggestibilitet.

Natur och kulturs psykologilexikon internetupplaga, <http://www.psykologiguiden.se/www/pages/?ID=234&Psykologilexikon>, sökord: sensorisk deprivation.

Råstam, Hannes: *Dokument inifrån – Thomas Quick. Så skapas en seriemördare*, Sveriges television, 2008-12-14.

Råstam, Hannes: *Dokument inifrån – Varför erkände dom?*, Sveriges television, 2008-03-31.

Silventoinen, Nina: *Erkännandets kraft*, Magasinet Paragraf, 2013-01-20, hämtad 2013-12-01, www.magasinetparagraf.se/positivt/erkannandets-kraft.

Thurfjell, Karin: *Isolering risk för rättssäkerheten*, Svenska dagbladet, 2012-07-23, hämtad 2013-11-20, http://www.svd.se/nyheter/inrikes/isolering-risk-for-rattssakerheten_7363202.svd.

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1980 s. 725

NJA 1987 s. 33

NJA 1990 s. 555

NJA 1994 s. 310

NJA 2011 s. 638

Hovrätten

RH 1994:97

Opublicerade rättsfall

HovR över Skåne och Blekinge, mål nr. B 1155-12

Göta HovR, mål nr. B 419-13

Europadomstolen

Panovits mot Cypern, applikation nr. 4268/04